

"הזכוכית קיבלה
משמעות סימבולית
כמשקפת עתיד טוב,
מואר וטהור"

איפור: טבעלנה קריחלי; שיער: ניסו בר לשורצקופף; צולם בגלריית ליטבק, מגדל המוזיאון, ברקוביץ' 4, ת"א

” טעם טוב לא קונים

לא קונים, אבל אפשר ללמוד, אומרת דניאלה אוהד, דוקטור לעיצוב ואוטוריטה בקרב אספנים בעולם. מי שיושבת בוועדות הרכישה של טובי המוזיאונים בניו יורק, קובעת: "אנחנו נמצאים ברנסנס עיצובי". ויש לה גם מה לומר על מי שקונה בשביל השואו־אוף, על מי שקונה לצורך השקעה ועל מי שמבינים באמת

עירית תאומים) צילום: אלי אטיאס

המעצבים הבינלאומיים הנחשבים בעינינו הם קבוצת ננדרו היפנית ומרק ניוסון האוסטרלי. שניהם מתחדשים כל הזמן ועבודותיהם נרכשות על ידי אספני עיצוב שמחפשים פריטים שאין לאחרים"

דירתה הישראלית של ד"ר הניאלה אוהד נמצאת ממש מול דלתות כניסת האמנים של היכל התרבות, וזה רק סמלי ומסגיר את זיקתה לעולם האמנות. היא פותחת את דלת ביתה המעוצב בלבוש מאופק ושחור מכף רגל ועד ראש, והחלל שמסביב מאשר את העיסוק שלה - היסטוריונית של עיצוב, יועצת למעצבים, למוזיאונים מובילים בעולם ולאספנים. היא חיה ונושמת את התחום, ובימים אלו היא מעבירה קורס על ההיסטוריה והתיאוריה של העיצוב במכון הטכנולוגי בחולון וקורס על אספנות ותולדות הטעם, המיועד לאספנים ואדריכלים בגלריה החדשה ביפו. מיד אחריו היא תשוב לניו יורק, שם היא מתגוררת ב-25 השנה האחרונות.

אוהד, בעלת דוקטורט בחקר תרבות העיצוב, מרצה בבתי ספר ניו יורקיים כמו ה-Pratt institute, ה-Parsons, ו-Union Cooper, שותפה ליצירת אוספים ויושבת בוועדות הרכישה במוזיאונים. המעצבים הישראלים נהנים מהמעמד וההכרה שהיא זוכה להם - ורק לאחרונה הצליחה לשרך את התכשיטנית ורד קמינסקי ואת המעצב עזרי טרוי למוזיאון לאמנות מודרנית ולמוזיאון היהודי בניו יורק. בין לבין היא גם מקיימת ראינות עם צמרת מעצבי העל - מרון ארד ועד גטניו פאשה, אחד מגדולי הפוסט מודרניזם של שנות ה-60.

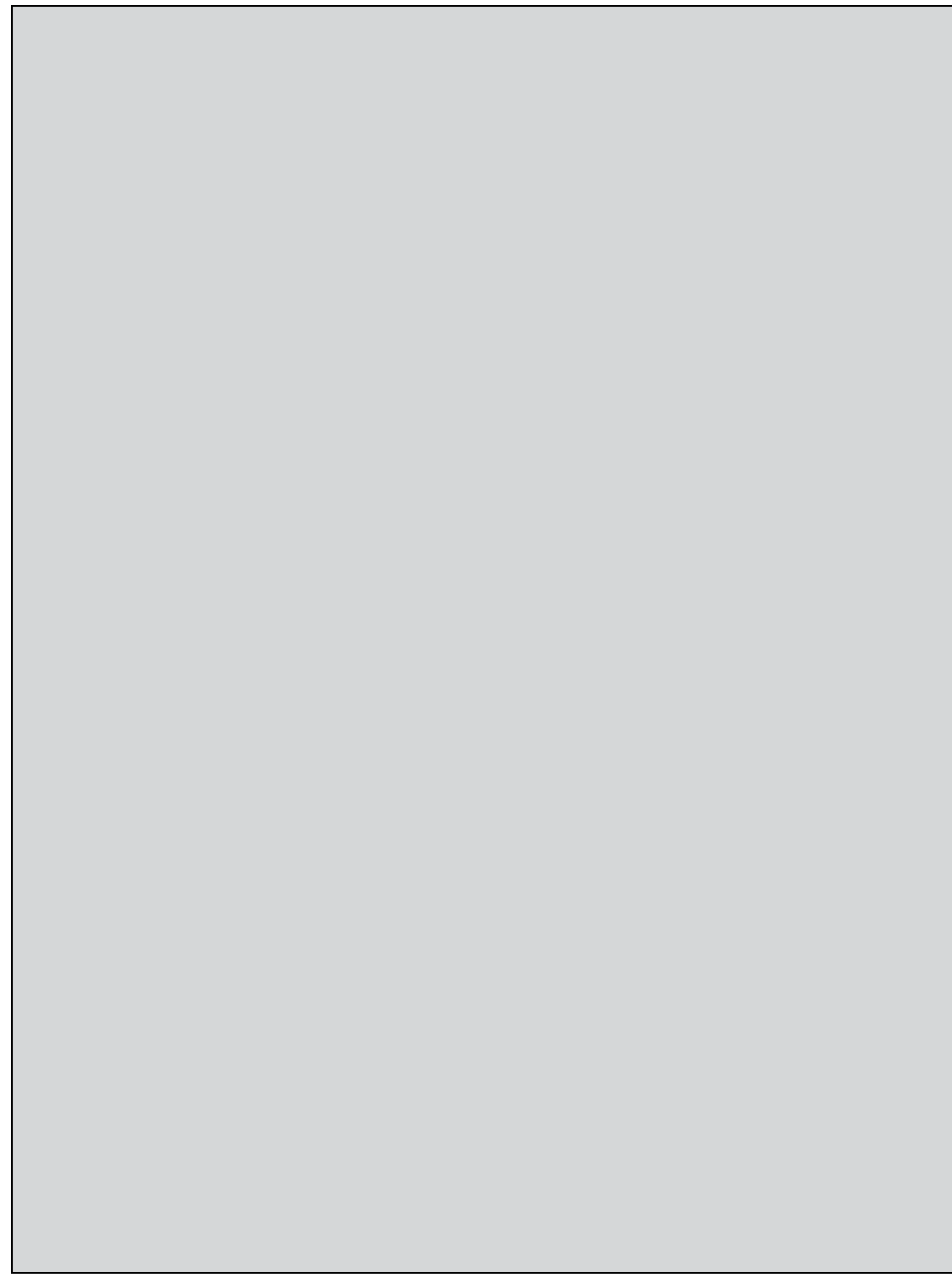
"אנחנו נמצאים ברנסנס עיצובי", היא אומרת בהתלהבות, "לא הייתה תקופה כזאת. במאה ה-17 מלכי אנגליה או צרפת עיצבו את ארמונותיהם כדי להמחיש כוח ושליטה, וכיום התחום זמין כמעט לכל אחר".

זה לא הופך אותן להמוני?
"זה הופך אותן לזמין, לאפשרי. אם פעם הוא היה נחלתם של נסיכים בלבד, כיום העיצוב תופס מקום בחיים של כולנו. חברת אפל מבוססת על הרעיון שאנשים רוצים פריטים מעוצבים, כחלק מגיבוש הזהות שלהם, והאיפון או האיפוד הם בהישג יד, פחות או יותר. כך גם כלי בית של אלסי בעיצוב פיליפ סטארק".

כשיש שעון או מלחיה של פיליפ סטארק בכל בית, הם לא פחות נחשקים?
"צריך להבדיל בין שתי זירות - עיצוב תעשייתי מסחרי וסדרות מוגבלות. כשפיליפ סטארק מעצב לאיל המלונאות איאן שרגר מראה בארוקית גרנדיוזית, זה פריט יחידני שנמכר במחירים אסטרונומיים. כשהוא עושה פריטים לאלסי - כל אחד יכול לקנות. כתב היד שלו מוזהה בשתי הזירות. זה נכון גם לגבי העיצובים של אייוק מורחי או מייקל גרייבס, שנמכרים ברשת 'טרגט' ב-30 דולר, אבל פריטים שלהם מסדרות מוגבלות יכולים להגיע ל-100 אלף דולר ויותר".

"שפה ייחודית שיצרתי"

הרירה הישראלית שבה מתגוררת אוהד הייתה שייכת לסבתה ז'ל, שהייתה מורה ליוגה של הבהמה המקומית. "היא זרקה את כל הרהיטים שלה ויצרה דירה מודרנית, כי בשנות ה-60 היה מקובל לחיות מודרני", מספרת אוהד. כל בנייני הרחוב התל אביבי שבו היא מתגוררת תוכננו בזמנו על ידי האדריכל זאב

קוביית הזכוכית של חנות אפל בשדרה החמישית. סימבול של שקיפות

הפירמידה של הלובר, דרכה משתקף המבנה שהוקם לפני אלף שנה

רכטר ובנו יעקב (זוכה פרס ישראל לאדריכלות). לפני שלוש שנים שיפצה אוהר את הדירה, ומאז היא מגיחה לארץ לעתים קרובות יותר. "הדירה שלי משקפת את כיוון האספנות העיצובית של היום. יש פה עירוב של כל מיני תקופות, ועם זאת יש כאן שפה ייחודית שיצרתי".

הסגנון אקלקטי: בפינה אחת ניצב כיסא העשוי קיפולי נייר, המזכיר את עבודותיו של מעצב האופנה איסי מיאקי - זהו כיסא "חלת הרבש", עבודה של המעצב טוקוג'ין יושיאוקה (Tokujin Yoshioka), שיצר מהדורה מוגבלת של 300 יחידות ותמונות וממוספרות, ותוך זמן קצר מחירו האמיר מ-1,000 דולר ל-10,000 דולר. לצדו עומרת שידה הצרפתית בסגנון אר'דקו, שנרכשה במכירת חיסול ובשל היותה "אנונימית", כדברי אוהר, היא חסרת כל ערך היסטורי.

פיליפ סטארק הבין שעיצוב מהמם הוא זה שמפריד בין החוויה הביתית לחוויה התיירותית. בגדול, הוא עושה שטנין. כל חדר, בין אם הוא בניו יורק, במיאמי או בלונדון, דומה ובמעט זהה בסגנונו"

השתיחים עשויים מחוטי נחושת וקש, במסורת דרום אמריקנית, שהיא מאמינה שחשוב לשמר. שולחן העץ הגולמי שבחדר האירוח הוא פריט נחשק בקרב אספנים מכל העולם. הוא נעשה על ידי ג'ורג' נקשימה (Nakashima), אמן אמריקני ממוצא יפני, שדגל בפילוסופיה של חזרה לטבע ועיצב את השולחן מפרוסת גזע עץ טבעי, בלי ניסיון לטשטש את פגמיו, תוך שהוא יוצק אליו אסתטיקה משלו.

הדרך שבה אנשים מרהטים את דירתם מרתקת אותה, בעיקר כשמדובר בפיגורות ידועות בטעמן המשובח, ההולכות נגד הזרם. "למשל גרטורד וויטני", היא אומרת, "הגברת אספה בשנות ה-30 עבודות של אמנים צעירים, ורצתה להעניק את האוסף למוזיאון המטרופוליטן, אך נציגיו סירבו להצעה הנדיבה וטענו שהאוסף אוונגרדי מדי. ביחד עם שותפתה ג'וליאנה פורס היא הקימה את מוזיאון הוויטני, ופורס קבעה את דירתה במוזיאון ונהגה

לארח את כל המי ומי באמנות ובפוליטיקה, כגון תיאודור רוזוולט, האדריכל פרנק לויד רייט ואיל העיתונות ויליאם הרסט. המפליא כסיפור היה שהדירה רוהטה באופן כה שונה מהמצופה - כולה בסגנון ויקטוריאני סוריאליסטי".

איך צריך להראות אוסף של עיצוב עכשווי?
"זהו אוסף המכיר בערך האמנותי של עבודת יד, ומשלב גם עיצובים שנעשו בטכנולוגיות מתקדמות. למשל, אוסף שיכלול מעבודותיו של המעצב ההולנדי Joris Laarman Lab, היוצר צורות דרמטיות ומיוחדות בטכנולוגיה המשתמשת ברובוטים, ולצדן רהיטים של המעצב Mattia Bonetti, המחובר למסורת הצרפתית ויוצר את רהיטיו מחומרים שונים בעבודת יד. למרות שמדובר בשתי אסתטיקות כה שונות - טיפסי לראות אוסף המכיל עבודות של שני המעצבים הללו".

מונומנטליים

מהסיגרם ועד הלובר - המבנים השקופים הכי משפיעים

יצילומים: ריטרט

את הניצנים של מגדלי הזכוכית של מנהטן ושל כל מטרופולין מודרני, אפשר למצוא במאה ה-19 בתחנות רכבת ובביתני תערוכות. "אבל המהפך", אומרת ד"ר אוהד, "קרה אחרי מלחמת העולם השנייה. היה מצב של ייאוש מהמיתון, והזכוכית קיבלה משמעות סימבולית כמשקפת עתיד טוב, מואר וטהור. האדריכלים האקספרסיוניסטים ראו בה מטאפורה לשינוי, מבני הזכוכית נתנו מענה לקתדרלה המודרנית. מיס ון דר רוהה, אדריכל מהפכו, הגיש הצעה ראשונה לבניית מגדל זכוכית בברלין ב-1921. התוכנית שלו הייתה הפרוטוטיפ למגדלי הזכוכית המוכרים לנו כיום. בשנות ה-50 הוא בנה בשיקאגו את בניין Lake Shore Drive וב-54 את מגדל הסיגרם בניו יורק, שעד היום משמש כמופת. קוביית הזכוכית של חנות אפל בשדרה החמישית הפכה מיום הקמתה ב-2006 לאייקון עיצובי, סימבול לשקיפות. האדריכל בולין סווינסקי ג'קסון יצר אותה ללא ברופילים של מתכת, והיא משמשת כמבואה לחנות התת קרקעית - כך שהקובייה נעלמת על רקע גורדי השחקים. קיימת ונבלעת בה בעת. מונומנט זכוכית נוסף הוא הפירמידה של הלובר בפריז, שנבנתה על ידי האדריכל הסיני איי אם פי. גובהה 28 מטר, ומשתקף דרכה המבנה בן האלף של המוזיאון".

”

עיצוב עכשווי יכול להיות משובח רק אם עומדת מאחוריו פילוסופיה ותפיסת עולם, ולא רק האסתטיקה הנראית לעין. גם אם תלכי לחנות הרהיטים הכי יקרה ותקני פריטים של מעצבים בהמון כסף, זה עוד לא הופך אותך לבעלת טעם משובח”

מאסיבית עד שאיברה מייחודיותה. “כיסא מדגם Lockheed, שנראה כמו לשון מתכת עצומה, שניסון יצר במהדורה של שמונה יחידות בלבד, נמכר לאחרונה במיליון וחצי דולר. “גם כיסא הכרוב של פריט עיצוב ידני, שנעשה בטכניקה מתחכמת ונחשב לפריט מוצלח לאספני עיצוב עכשווי.”

“הצעירים שרוצים להדהים”

יש עוד מעצבים נחשקים, שמקומם לא נפקד משום אוסף עכשווי רציני, היא מוסיפה, “דור מעצבים צרפתיים שפעלו בשנות ה-50 וה-60 ותפסתם הסוציאליסטית הביאה אותם ליטול חלק בשיקום צרפת לאחר מלחמת העולם השנייה. הם תכננו מבנים של אוניברסיטאות, מעונות עובדים וקפיתריות, וכל פריטי הריהוט שיצרו היו תעשייתיים בשילוב פלדה, אלומיניום ועץ לבור. הבולט מביניהם הוא ז'אן פרובה (Jean Prouve), שכיסא בעיצובו נמכר לפני 10 שנים ב-200 דולר וכיום מחירו 6,000 דולר ויותר. אמנים נוספים מאותה קליקה הם פייר ג'ניר ושרלוט פריאנר. בכל אוסף של עיצוב עכשווי שאני מכירה, יש לפחות פרט אחד משל המעצבים האלה.”

האם תוכלי להגדיר מהו דיוקן לקוח טיפוס?

“יש שלושה. צעירים. צעירים בשנות ה-30 הבונים את ביתם ורוצים להדהים ולהראות טעם טוב מהו. רובם בעלי מקצועות חופשיים – עורכי דין, בנקאים, תעשיינים, אנשי קריאייטיב, עיתונאים, סופרים ומעצבי אופנה. בקבוצה השנייה נמצאים בני 50-60, הרוצים לחדש

שקוף בבית האייקונים השקופים של העיצוב

לצד אדריכלות הזכוכית, שהלכה ותפסה תאוצה, עוצבו גם אובייקטים שקופים - מזכוכית או מפרספקס. “מה שהתחיל בימי רומא העתיקה, השתכלל במאה ה-19 כשהכניסו לזכוכית עופרת שהפכה אותה לצלולה יותר. אבל הפריצה הגדולה התחוללה בשנות ה-60, עם הגל הפוסט מודרני”, אומרת אוהד.

“המעצב היפני שירו קורמטה (Kuramata) יצר כיסא ב-1976, שהוא שיא המינימליזם - עשוי כולו מלוחות זכוכית, וממש נבלע בחלל. הכיסא הפך לאייקון חשוב בהיסטוריה של העיצוב.

שנות ה-70 היו גם הן חגיגה של פרספרקס שקוף. האדריכל פול רודולף, שמשמש כראש המחלקה לאדריכלות בייל, בנה לעצמו

בנטהאוז במנהטן, שכולו זכוכית. את כל הרהיטים בבית הוא תכנן מפרספקס - כיסאות ושולחנות בעלי מראה מאוד גיאומטרי. המעצב צ'רלס הוליס ג'ונס היה בשנות ה-60 הבן טון של הוליווד. פרנק סינטרה וג'וני קארסון היו מעריצים נלהבים של עיצוביו. גם הוא מתח את גבולות השימוש בפרספקס ועיצב מערכות שלמות מפרספקס שקוף. זה נחשב באותם ימים לעיצוב נוצץ ומרשים, בדיוק כמו גוף התאורה הבומבסטי שעיצב לטקס גלובוס הזהב לפני שנתיים.”

כיסא של המעצב היפני שירו קורמטה